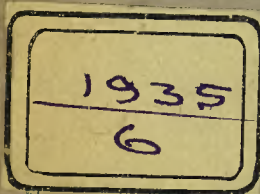

Proletare hêmu wêlata, jêk bin!

QANUNNÛMA

Malhêbuna artela gynditije bêr bê çêv.

Hatijê qêbul kîrîn dê hêmcêvata kolxozvane dêrbdar hêmtêvaqije dydada u hatijê hêq kîrîne alije şewra Komisare Çîmaştê u Mêr kêzkoma F. K. (b) hêmtêvaqije, 17-e mēha sêbate 1935-e sale.

Nêşra Gynditije

1 9 3 5

Rêwan

1935

6

Proletare hemu wəlatə, jək bən!

338.1 v

QANUNNƏMA

Malhəbuna artela gynditije bər bə əəv.

Hatije qəbul kəryn də həməşvətə kolxozvane derbdar həmtəvaqije dydada u hatije həq kərynə aliye şewra Komisare Şymaəte u Mər kəzkomə F. K. (b) həmtəvaqije 17-e məha səbate 1935-e salə.

Təmərrə Xəlil Mürədov

2 - oy Pereulok Fəçika

dom 7, kv. 8

ƏRƏVAN - 375078 - USSR

Tel. 35.10.20 (mal) - 52.97.41 (kar)

nditije

1 9 3 5

Rəwan

540-72

Tərcümə kыr Çərdoje Gençə.

Redaktore çavdar A. Movsesijan. Çasъmə Çəlil.

Redaktor: Həçije Çəndi, Bъroje Məmo, R. Drambjan.

QANUNA MALHƏBUNA ARTELA GYNDITIJE BƏR BƏ CƏV.

Həq bijə də həmçəvata kolxozvane dərbdar həmtəvə-
qije dydada u hatijə qəbul kəryn tərəf Komisariata cə-
məəte Şewrdarije u Mərkəzkoma fərqa bəlşevika həmtə-
vaqeda 17-e məha səbate 1935-e sale.

I.

Məgəm u pərs.

1. Əm zə nəhlja zə gynde (jan
zə qəzla) gyndije xəbatkar bə rəzadəljə xyə dəbən jək u
tərtif dəkən artela malhəbuna gynditijə xyəlije: Demək
bə təv həv kəryna həbuna xyə dərdajine təvaji, bə xəva-
ta təv həvə təşkildar u həlal cekən mala kolxozvanijə, ja
təvaqa təvaji, wəki bəxof bəkən altkəryna məzin məqa-
bəl kulaka, məqabəl təmamja zə gyndije xəbatkar kar hē-
lanija, jək dəzinyən. Bəxof bəkən altkəryna məqiml mə-
qabəl kəsibijə u tynəbune, tarije u nəzanijə, məqabəl
malhəbuna gynditije təkmalə hurək, dəst binən dərdajine
malhəbunəə bəlynd u bə we jəke bəxof bəkən əmre mal-
həbuna kolxozaə birənçi u zəf xyəş.

Rja kolxoza, tənə rekə rastə, rja sosializme jə bona
gyndije xəbatkar. Uzve (həvalbənd) artele bərcdarən qə-
win kən artela xyə, bəxəvətyən həlal, xəbate parə vəkən
sər rozhəqe xəbate, xyəjikən həbuna cəməəte təvaji, ja
kolxoze, maşina, traktora, rənd təşkil kən xyəjikəryna həs-
pa: bəqədinən we bərcdarije, jək hykymata wan pala u
gyndija dədə sər wan u bə we jəke kolxoza xyə bəkən ja
bəlşevikijə, əmr zi je dəwləmənd bune.

II

Dər həq xyəlije

2. Bəre əwlən xyəlija təmamja nəfəre artele dıvə jək, sinor zə orte dər dıkəvən, dvə xyəlija təvaje u dıkəvə bın dəste tıvaqa kolxoze bona təvaji hılanin danine.

Gəwa xyəlija ky artel dıdə xəvate, ysa zi təmamja Tıvaqa Şewreda xyəl ja hykymate jə, əw bı qanuna hykymata şala u gyndija be wədə bı arteleva qəwin dıbə bona xəvətandıne, hılanin danine. demək nıkarə be fro-tane, nə zi artel karə şıxyle ysa bıkə, jan bı arend xyəlije bıdə hınekə majin.

Nəhkoma Şewre Şıxylkarje dıdə sər hər artele kan-draxta xyəlrije be wədə. bona hılanin danine. Dı we kan-draxteda kıvş dıvə sinore xyəlija artele, capa we, zə we xyəlrije kem kırn ızın tynə, le zedəkırn ızınə, jan zə xyəlija fonda hykymate jan zi zə we xyəlija təkmalə jak əw nəxəvətınən, le bı wı qrari, wəki ty xyəlrije majin nə-kəvən orta sinore artele.

Zə xyəlija təvaje səva lazımatja mala hər kolxozvanəki, başqə dıvə pərcə xyəli (bona bəstana, aqına, jan zi baxca).

Əva xyəlija ky te dajin kolxozvanara gərək q-dəra carek jan nıv desete bə, ysa wəki zə desetəke zədə nın-bə, əw zi lı wan nəhija jekı məçale wanə xyəlrije hənə. Le əva jəka gərək bıvə bı dəsti Komisariata xyəlrije Çym-hırjətije, bı cap u nişandajına wan

3. Xyəlija artele təvaji. gərək tıçara kem nəvə, ızın tynə, wəki zə xyəlija artele xyəli lı wana vəgərə, jekı zə artele dər dıkəvən, je ysa tənə karın xyəlrije hılinən zə hykymate, wəki həjə. dedıxi zə ja fonda hykymate.

Xyəlija artele parə vədıbbın sər dəştə u angori gyherandına cəndıne, gyherandına cəndıne u həq kırnə xyəl-ja artele şunda, bı hər brigadəkə colba qəwin dıbə kəw-

şənəki mьqimi. Lь artele həjiwannə, jekь ferme wanə məzъn hənə, tənə we caxe karъn səba lazьmatja yzve artele xyəlija bostana u baxca arzi başqəкьn, wəki xyəlija wan pьrrə.

III.

Dər həq məçale dərdajine

4. Dьkəvъn təvi həbuna təvaje: — təmamja həjwanəte nirkəş, haçəte rençbərlije (kotan, maşinə, tьrmьqə həsъnı, maşinə nan kytanə u je dьnə), dəbra həjwanə, demək əwqas ky lazьmə bona həjwanəte təvaje, bь wera təvaji avaji, jekь lazьmi mala təvajenə, əw haçət, jekь kerl hasьləte ten.

Nakəvъn nav həbuna təvaje əw avaji, jekь yzve kolxoze teda dьzın, bərga male want arzi jə, ysa zi təv kolxoze nakьn həjwanəte arzi bəsa xəbəre, cələk jane cənd pəz, tərəwyl u jed majın. Wəxtə təvhəv kьrьna haçəte malhəbuna gynditije, dь dəst yzve arteleda dьminьn tənə əw haçəte hurьk, jekь əwe bьxəvьtinьn lь sər xyəlija xyə arzi. Səđərtja artele karə bь həq başqə kə cənd həspe xəvate bona yzve artele, dərəça ky lazьmi wan te.

Artel təşkil dьvə bь təv həv kьrьna həjwanəte hər çurəji, jane zi, wəki həjwanəti pьrrə, we caxe karъn təşkil kьn cənd ferme həjwanəte bь ker u qəđьr, çurə - çurə.

5. Zь nəhije candьna nan. Je candьna pəmbь, tьtune, kьrkьrk, zəğərək, kartola, sьlqa u çije çajeda izьna hər kolkozvanəki həjə, wəki xyəji kə jək cələk, həta dy dəware hurьk, zь xьnzlrəke jan dyde tov bь goçije xyəva, həta 10 sərı pəz u bьzьn, cьqasi karъn xyəjikьn tərəwyla, həta dьğьhizə qəwata wan karъn zь xyəra xyəjikьn, ysa zi karъn dь mala xyə arzida həta 20 pətəke hьndьv xyəji kьn.

Zь wan nəhija kedəre həwanəti gymьrhə u bьxyə zi nəhije xyəli candьnenə, yzve kolxoza zь 2 həta 3 cələka karə dь mala xyə arzida xyəjikə bona xyə, xenzь we

зъ 20 һәта 25 пәза, 2-3 хъnzire тохън гоçije хуәва, 2-3 сәри дәware hur, сыqasi карън тәrawyla u disa һәта 20 пәтәке һыңгъv. Дыкәвън çерге нәһije wa, бәса хәбәре, Qazaxъstan, нәһije we дурл синор je хуәlije нәкъ je қосә-rije, нәһije Belorustlaje меşәji, je Ukrainaje, marze Cernigove, u marze Kieve, je wәlate Sьbire, duz'stane Barabine u нәһije neziki Altaje, je нәһije marze Омьске, қоме Icime u Tobolskije, нәһije Başkiriaje ciaji, нәһije Sьbira Rohlate para weә rohlate, нәһije rençbәrije wәlate Rohlatә Dur, нәһije wәlate Мырғәqe қома Valogdaje u Xolmodore.

Дь нәһije нә қосәrije jan иiv қосәrije һәjwanәт хуә-jikъrida, ль қәдәре әкън çiki пәук дьгрә дь malһәbuneda, ль wedәre һәр kolxozvanәk, izna wi һәjә, wәkl дь mala хуәda зъ 4 һәта 5 cәләка, зъ 30-и һәта 40 пәzi, зъ 2 һә-та 3 хъnzira бь гоçije хуәва хуәji кә, карън беһәsab тә-rawyla хуәjikън, ysa zi сьңçana, disa һәта 20 пәтәке һың-гъv, jane zi мәһinәкә бь бәр, dy кәр, jan dy дава, jan dy qantъra. Әва нәһije һанън, jek карън mala хуә arzida хуәji кън: нәһije Qazaxъstane қосәrije, je сәр синора һәj-wanәт хуәjikърыне, нәһije Turkmeңъstane, Tәcikъstane, Qarakalbake, нәһije Kirgizstaneә һәjwanәт хуәjikърыне, je Orjotjane, Xakaslaje, para roavaji Buriat Monqoliaje, mar-za хуәхуәtja Kalmika, нәһijed ciaji марzed хуәхуәtja Kav-каsa Мырғәqe Ç. S. Ş-хуәхуәtja Dәqъstane, Cecen Ingu-şlaje, Kabardino - Balkarijaje, Karacaje u нәһijed хуәхуәt-ja Osetjaje, ysa zi нәһije ciaji Adьrbeçane, Ermәnistane u Gьrçъstane

Нәһije қосәrije һәjwanәт хуәjikърыне, қәдәре candън çikt мәşur nаgrә, le һәjwanәт хуәjikърын çije мәзын дьгрә дь malһәbuna wanda. wan дәра yzәә kolxoza, һәр jәk зъ wan карън дь mala хуә arzida хуәjikън зъ 8-а һәта 10-сәләка, хен зъ we һәjwanәте hur, зъ 100-и һәта 150 пәз u бьзын

təvaji, behəsab tərəwyla, (kewrişk, mrişk, kəw), zə 5-a hə-
ta 8 dəva u 10 həspa. Nəhiyə wanə: Qazaxıstan, nəhiyə
we kocəriyə, nəhiyə Nagajaje, nəhiyə kocəriyə Buriat - Mon-
qoliaje.

IV

Artel u kərbna sədərtja we.

6. Artel borçdarə, wəki malhabuna xyə kolkoziyə bə
plan bəqədinə, bə rasti u wədəda bəqədinə wan borçda-
ja, jekə hykymata pala u gyndija dədə wan dərheq qədan-
dərbna malhabuna gynditiyə. Artel hyltinə sər xyə rast qədan-
dərbna plana cəndəne, ja şova, ja cənin, kytane, əmbarkərbne,
cəndərbna paize, baş xyəjikərbn u lə həv zədəkərbna həj-
wanət, əva dərəçəkə, jekə nişan dədən hal u kərbna kol-
xoza.

Sədərti u həmu yzve kolxoze borçdarsn—

a) Bəynd kən kardajina kəwşəne kolkoziyə, bə rast
qədanərbna planə rasti, bə kərbna şove kur u qələndərbna
kək u kyrşla, pıncare bəjani zə nav kəwşəne kolxoze, bə
frə kərbna, bə gyhastərbna rakərbna paizə, frəkərbna kəw-
şən, cəndərbna başə mərifət, ysa zi bə gyhdarja məzənbə
janin—danina həşnaje kulturi bədən sər himəki qəwin, bə
əylmi wəxtəda dağərbn boqaza pəmbu, axp kən wan kul-
tura, jekə ve jəke dıxazərbn bə pəjin u gəmarə majin,
wəxtəda şər tuz kən məqabylı tərəwyle zərardar, wəxtəda
bkytərbn u bərəv kən hasyləte u cəndəne, bej yndakərbna
corəki, gərək wəxtəda cekərbn, təməz kən wan cəw u ər-
qa, jekə bona kəwşən avdanənə, baş xyəji kən meşə, ysa
wəki dərbşbun nəkəvə nava meşə, bə vanra təvaji kol-
xoz borçdarərbn bəqədinərbn wan qanuna, jekə nəhiyə datinə
peşja wan dərheqa agro—texnikajəda.

b) Bona cəndəne gərək bənə bəzartərbne toxyme baş
bəzərə, wan toxyma təməz kən zə gənd u gəmarə, wəki

тохьме рѣнѣаре бѣјани навда нѣминѣ и ѣва тохьманѣ гѣрѣк уса бенѣ хуѣјикърѣн, вѣкѣ нѣјенѣ дѣзѣн и хѣрав кърѣне, хуѣјѣ кѣн ѣјѣ усада, вѣкѣ бѣн бе гѣхастѣне. ѣјѣзѣја бѣу тѣмъз бѣ, бе фрѣкърѣн кандѣна тохьмед бѣр бѣ сѣв.

с) Фѣрѣ кѣн кандѣна артеле бѣ хѣсѣбе хуѣјѣја артеле, вѣкѣ тѣ хуѣјѣја кандѣна вала нѣминѣ, хѣта хуѣјѣја тѣрлѣѣ зѣ гѣрѣк ѣ сѣр хѣм бе хѣрѣн и ѣв хуѣјѣ колхозе бе хлѣн—данѣне.

Бѣ қануна јѣкбунѣје гѣрѣк тѣмѣмѣја нѣркеѣе колхозе бенѣ хѣвате, уса зѣ хѣѣте рѣнѣбѣрѣје, тохьм и мѣѣале дѣрдѣјѣне мајѣн, мѣсѣлѣ, тѣмѣмѣја трактора, ја комбајна и маѣине мајѣн, јѣкѣ хуқѣмѣта пала и гѣндѣја бѣ дѣстѣ Мъскѣне маѣѣн—трактора дѣдѣ сѣва комѣк. Рѣнд хуѣјѣ кѣн малѣ колхоза, бу рѣхбѣр, бу ѣѣја и хѣѣт, тѣ дерѣсбун нѣкѣвѣ нав.

с) Тѣѣкѣл бѣкѣн ферме хѣјѣванѣт, вѣкѣ мѣѣал хѣјѣ, уса зѣ је хѣспа, бѣ зѣдѣ кърѣна хѣјѣванѣт зѣ нѣслѣта бѣѣ, сѣба вѣн ферма вѣхтѣда бе лѣд кърѣне дѣбр, комѣк бѣгѣхѣзе вѣн ѣзѣе артеле, јѣкѣ бѣ дѣл и рѣх хѣлѣл дѣхѣвѣтѣн нѣва артеледа, уса бѣкѣн вѣкѣ хѣбатѣје уса бѣвѣн хуѣјѣ сѣлѣк и дѣварѣ хѣр, сѣва гѣхдѣрѣ хѣјѣ ѣ сѣр хѣјѣванѣте ферма бѣна хѣлѣс кърѣне уса зѣ вѣ гѣхдѣрѣје бѣдѣн сѣр хѣјѣванѣте ѣзѣе артелеѣ арзѣ, вѣкѣ ѣв зѣ бѣр бѣ хѣлѣсѣје хѣрѣн. Вѣхѣф бѣкѣн дѣрѣѣѣ хуѣјѣкърѣна хѣјѣванѣт и хѣкѣмѣја хѣјѣванѣт бѣ қрѣре зоотѣхнѣкѣје, јѣкѣ қрѣрбѣјѣне.

с) Фѣрѣ кѣн гѣвѣка хѣѣнаје дѣбѣрѣјѣ кандѣне, бѣѣ хуѣјѣ кѣн сѣјѣр сѣмѣна и ѣрде сѣре, комѣке бѣдѣн вѣн ѣзѣа, јѣкѣ дѣ хѣбата артеледа бѣ дѣрбдѣрѣ дѣхѣвѣтѣн, хѣрборѣе хуѣ дѣқѣдѣнѣн, је уса ѣѣѣр мѣѣал хѣјѣ, бѣр рѣѣ хѣѣе хѣбата вѣнда хѣјѣванѣт, сѣлѣка, мѣзѣка бѣдѣне, бѣна мѣла вѣнѣ арзѣ.

d) Peşda bədən u baş təşkil bədən cəqləd mal hə-
bunəə majin, ysa cəwa dəst dədə qrare təbijətə, ysa zi
təşkil kən dərdajine sənəətə gunditije, sənəətxana u je
majin cekən u təməz kən kurrna, həgər məçalə də wan
kurrnada məsija bədən xuyjıkrıne u zedə krıne.

e) Təşkil kən cekırna avaje təvaje bona lazmatja
artele, ysa cəwa qanuna kolkozeje.

ə) Bona bənd krına mərifətə xəbata kolkoze gyh-
darja məzın bədən sər hazır krına kədra, hazır kən
brigadira, traktorista, kombajnvana, şoferə, həkime həj-
wanət, bəjtərə həspa, şvəne baş, ysa zi gavana, xənzir
xuyjıkrıja, həcək—labratoria u kadre majin.

f) Bənd kən xuyştına yzve artelə dərəça kulturi-
jeda, qəwin kən stəndən u xuyndına gazeta, kətəba, anı-
na radio—kinoə, cekırna kluba, vəkırna kətəbxana u
xuyndıxana, cekırna hımama, fırrna, vəkırna bərbərxa-
na, təməz kən u cekən soqəqə gynd. gyhdarije bədən sər
bədəwkrına malə yzve artelə, lə colə cekən mışkəne
başə ronaji bona xəbata colə, wəxtə xəbate xuyndın u
rhətı lə colə (şəte ky xəbat dırsəkınə).

fa) Zına u qızə bəksinın nav xəbatə təvajl, kılfatə
cəv vəkıri u cərbəndi peşda bəksinın sər xəvata çav-
dar, həgər məçal həə wana zı xəbata malə bədən səvək
krıne, bə şfrandına dərguşxana u baxce zıjara u
jed majin.

V.

Dərnəq yzvtije

7. Yzve artelə te qəbul krın bə sərı çəvata təvajl, -
şak həq dıkkə sədrıja artelə u dıkkəvə navnişa yzvtije.

Uzve artele karъn bьvьn hьr хəbatcк zь 16 salja hьvraz, cəwa mer, ysa zл zьn.

Uzve artele najenə qəbulkьrьne kulak u təmamja wan mərja, jekь dəngbьrнə.

Nasti — Zь ve qanune izьn te danнe tьstəki ha (pəgьnnə pьnlə),

a) Dərһəq awləde wan dəngbьrнja, jekь dь çergə sal bь хəbata kardajina həmuja mьzul bunə u bь həlali dь хəbьтн.

b) Dərһəq wan kulake bəre, jekь əw u kylfəte wan hatьbun sьrgunkьrьne, bona хəvata xyəəksi şewre u əksikolxozije. wəkişə sala çije zлjina xyə təzə həlal хəvьтнə, bь хəbata xyə nişan danə, wəki pəş Нукьmata Şewreda həlalьn, je ysa karьn nav arteleda qəbul bьn, wəki sьfəte kьrьn u хəbate wan baş zəlal bə, nişan dьn wəki əwana xyə rast kьrijə.

Əw gьndije təkmalə, jekь dy sal bərl kətьna nav artele frotьnə çirkəşə xyə, həsp, ga u gameş u toxьme wan tьnə, karьn bьkəvьn nav artele bь we qrare, wəki nava şeş salada, par—par bь хəbata hasьləta xyə lь artele vəgərinьn qiməte male xyəjl fьrotl u toxьm.

8. Zь nav artele dərхьstьna yzve artele karə bьqəwьmə təne bь dəstl çьvьta artele təmaml kedəre ky ha-zьr bьn ², pare yzve təmamja artele. Pratakole çьvate-da le bunə, cənda dəste xyə bьlьnd kьrijə bona dərхьstьne, cənd mьqabьli dərхьstьne bunə u dərхьstьn bona çije.

Wəki bьqəwьmə yzve dərхьstl şьkjati nəhkomə şewre şьxylkarije kə bona bəlasəbəb dərхьstьna xyə, we ca-xe təne nəhkomə şewre şьxylkarije karə wl gьli zəlalkə, əw zл həma lь bər sədre artele u dərхьstl.

Məqalə artele.

9. Jekьdьkəvьn artele gərək bь pərətł zь 20 hətə 40 manatł səlmıjane xуə dajьnь nav artele. Əvə jəka bona hər maləke jə, we səxe mərьv karə bьhərə səka hatı xуəje sə həbunejə. Əvə səlmıane hane kь bərəv dьvə, əv ь sər ty kəsł parə vənəvə, bona artele dьvə fonda mьqlmł.

10. Zь qəwətə həbuna yzve artəle təvaje, zь car para parək, hələ dьqəwьmə nıvı, dьkəvə nava fonda arteleə mьqlmł, ja na parə vəkьrьne (zь qlməte nırkeşə kь bь xуəra anıne, zь hacəta, əvaje malhəbune u je majın). Bь wera təvajł sər kapıtalə mьqlmł sələfe dьha bьlnd tənə zedə kьrьne zь alıje həbuned qəwat.

Le para majın je həbune te kьrьn nāv para yzьvtıje yzve artele.

Jekь zь artele dərdьkəvьn, sədьrtja artele həsəbe yzve ysa təmьz dьkə bь pərətł. Le zь xуəlıja artele xуəlı le vənəgərə, əv tənə karə xуəlıje hьlıne zь xуəlı zь slınore artele dər. Həsəbe wł pəra, səwa qanun le vədьgərə zь kytabuna sale şunda.

11. Artel zь hasьləta xуə u zь kardajına həjwanət borçdarə bьqədıne:

a) Wəxteda u təmam bьdə we borçdarıje, jakь hykьmat tarr dьkə, hasьləta gьndılıje, ysa zı wəxteda ı hykьmate vəgərıne toxьme ky dəjınlı hьlanıje.

Dajıne Mьskəne maşın—traktora bь zьmher dьdьnsər hıme qrare bь həvra gredajı, jakь bь qəwata qanune jə, bəfьtja lazьmə u borçdarə gredana kontraktasla.

b) Başqə kьrьna fonda toxьm, ysa zı ja dəbre səba ləzьmatja təmamja sale, wəkl xуəjlkьrьna həjwanət bəxof bьvə, ysa zı gərək təxmina sale hьşklıje (qylьxlıje) be kьrьne, hərsal gərək zь 10 hətə 15-ə sələfa fonda dəbreə be xof kьrьne.

— c) Бъ сәри җывата тәвәје фонда көмәкдарја хәбатҗије сәҗәт, јан је кы җәвәтә хыә вәдәтл унда кырынә, уса зл сәба калә таҗәт кәтл, у кылфәтә нәфәре Ордја Сор, јекъ тәнгасије ван һәјә, те тәшкил кырыне әвә фонда, бона етл-ма у дәрғушхана ја зл — әвә фонда һан бь тәмәмја хыә гәрәк зь дь сәләфә дәрдајине зедә нлнбә.

е) Бь җрәре җывата узвә артеле тәвәји, бащә дьвә җә-дәрә һасыләт бона фротана һыкымәтә јанә дәрхыстына су-ке, диса бона хәлт кырыне.

җ) Һасыләтә зедә буји ја артеле, уса зл ја кәрдајина һәјванәт бь тәмәмја хыәвә ль сәр узвә артеле тенә бә-лакырыне, җасл роз һәҗә ван.

12. Артел зе сәлмјанә хыәји хызнә буји (јекъ зь һась-ләтә һатлјә)

а) дьдә һыкымәтә хәрҗ у хәраҗл, јекъ бь җануне җрар бујә, уса зл дьдьн дајине стрახовәје.

б) Ль сәр лазьмәтја роze те хәрҗ кырыне, бәса хәбә-ре бона сәкырна һаҗәтә ренҗбәрије, тәзә кырына ван, у лазьмәтије уса, јекъ бона хәбата роze фәрзын.

Ль сәр җәнҗ кырына һәјванәтә нәхыәш, ль решја зь-рдәрә cole рәвыра җәр кырын у је мајлн.

җ) Те даданә дәјне сьхыр — мәсрәфа кәнсиләрја артеле, бона ве јәке зл бащә дьбә зь вл сәлмјанә бәрәвбуји, нә зедә дь сәләф.

д) Мәҗал бащә дьбьн бона лазьмәтја дәрәҗә культур-је, бәса хәбәре һазыр кырына бригадирә у кадре мајлн, бона дајина радиоа, тәшкилдарја дәрғушхана у лазьмәтја мајлн.

е) Сәр фонда артелеә нә парә вәкырынеда тәмәм дь-вә, јакъ бона кырын у дәстанина һаҗәтә ренҗбәријенә, уса зл бона кырына һәјванәт, бона сәкырна авәје мьҗимл (је бона лазьмәтја артеленә) Анина дар у бәре ван зь җлје мајлн сьхыр мәсрәфа пәл кы тлнн, бь вәра тәвәји ль хыз-на гындитије вәгәрлнн һындьк һындьк ван дәјна, јекъ бь сәлә дрез вана зь хызне һыланлјә. Бь вәра тәвәји ль

sər fonda nə parə vəkərne səlmijan zedə dəkən zə pə-
re ky hasləta artele hatijə bərəvbune, zə 10 sələfahəta-
ni 20 səl-fl.

d) Əw səlmijane artelel majin (je zedəbuji), artel bə-
lail sər yzve xyə dəkə wəkə roz xəvata wan. Təmamja
wan tışta, pərə, haslət, haçət u jed majin də dəftərə
arteleda tənə nıvisandəne, həma zə roza stəndəne.

Sədrtja artele hazır dəkə buçea həsləta artele u
xərç – məsrəfe artele je təmamja sale u we caxe əva proekta
qəwata xyə dıvine, cə wəxti kə də çəvata təmamja yzve
arteleda həq dıvə.

Sədrti dıkarə wan məçala bıxəvıtnə bə qrare nı-
qıtke həqbuji, jekə dıbudçea arteleda həq bunə.

Izn tynnə, wəki sədrtja artele xyə səri xyə zə bud-
çə məsrəfa dərəçəke bıgyhezə sər ja dın. We caxe ka-
rə bıkə cə wəxtek, əva dıbə bə rəzadılja u qrare çəva-
ta yzve arteleə təmami.

Artel səlmijane xyəjl aza xyəjıdıkə bankeda bə həsa-
ve xyəjl arzi jane zı dıdə xyəjıkırn xəzna (kassa) hev-
şandəneda.

Əw məçal, pərə tənə bə hykme sədrtja artele zə xəz-
ne dərđəkəvə, jekə bə qanun te dərхьsıne bə dəst kыşan-
dına sədre artele u həsavdar.

VII

Тəşkildartja xəbate, həq dajın u tər bət.

13. Təmamja xəbata malhəbuna artele dıqədə bıdəs-
te yzve artele, lə sər hıme we qanune, jakə hatijə qə-
bulkərne tərəf çəvata təmamja yzve artele.

Tənə bə həq karın bıdınd xəbata rençbərlijeda wan
mərija, jekə sənəhəte wan u xyəndəna wanə bıbınd həjə

(Bésa xəbəre, agronom, inziner, texnik u je majin).

Pale wədəti tənə we caxə izən həjə bədrən, cə caxə xəbata artele ysa fərzə, wəki zə qəwata yzve artele də-rə, nəkarən wədəda bəqədinən, bésa xəbəre cekərna awa-ja u xəbate majin.

14. Sədrti zə yzve artele təşkil dəkə brigade xəbateə —dərdajine.

Brigade cəndəna kəwşən təşkil dəbən, bəri dərkətna cəndəne, qə na həja kytabuna cəndəne.

Kəwşəne cəndəne təsmill brigada dəbən, bona hylə-nin—danina cəndəne. Sədrti artele bə protokol dəspərə brigada nirkəşə, haçətə rençbərije u awaje hasyləte u ha-çəta, əw cəkə lazəmə bə wan. Brigade xyəjilərəna həj-wanət təşkil dəbən nə-kem bə wəde se sala.

Sədrti artele, həjwanəte doşani dəspərə brigada həj-wanət xyəjilərəja, ysa zi inventar, həjwanəte nirkəşə u awa-je xyəjilərəna wan, bésa xəbəre, lod, mərək, təwlə, gom u je majin.

Xəbata yzve brigada pərə vədəkə sərkəre brigada.

Əw bərçdarə yzve brigada xyə baş bəde xəbate, hər jəki zə wan xəbata qasi taqəta wan bəde u əw xəbat tə-məz bəqədə. Tıçara xnamti, jan mərvati bəqəvə nav xəbate.

Caxə həsəb gərtna xəbate gərək rənd arzyybə qi-mət u mərifəta xəbate, çərçəndən u qəwata myla: le kylfəte bə dy hala, ysa zi je bə dərğuş lazəmə zə xəvəte səvək bən. Kylfəte bə dy hala zə xəbate azakən məhəke bəri razana wan, zə razane şunda zi məhəki azə dəmi-nən, həqe xəbata wan gərək be dajine je dy məha nive rozəqe wan.

15. Xəbata gynditi je dəvə wəkə qiməte roz həqe xə-bate.

Sədırtja artele hazır dıke forma çvata artele, həq dıke pläne xəbata malhəbuna gynditije, norme dərdajına hasıləte u qiməte rozhəqe.

Səba hər xəbatake həlal u təmbz, ja yzve artele, gərək be dajın norme bı cıxış, bona we jəke zi fərzə wəki həsabe həjwane nırkeş, je haçəta, maşına u xyəlije be dıtne, zanbın cı hələ.

Hər xəbatake, bəsa xəbəre, bona şov kırına hektare xyəli, jan candına hektarek xyəli, jan gəwri tızi kırına hektarek xyəli, ja pəmby, jan əmbar kırına tonnək nan, jan məsələ zı ərde dərıxstına sentnerəke sılıq, jan cınına hektareke şolık, jan səba dotına litrək şır u xəbata majın, qimət nırx dıbə bı rozhəqe, le gərək zanbın cətınja xəbate, cıqasi əw xəbat bı ker te kırın, fərzja we bona artele cıqasə.

Sərkare brigəde nə dərəng həvtəki çarəke hesab dıke xəbata yzve artele, we həvtije u bı qrare qimət dajına roz həqe te nıvisare dı dəftəra yzve arteleda ja rozhəqijeda.

Sədırtja artele məhe çarəke navnışa yzve artele diwerda darda dıke u teda dınvıse roz xəvate wanə məha dərbazbuji, rəqəme həsabe xəvata wan.

Xəbata hər yzvəki artele təmamja sale xen zı həsabdər, əssə həq dıbə tərəf sərkare brigade u sədre artele.

Sədırtja artele rozxəbat u rozhəqa hər yzvəki artele bı navnışe wanə təvajera diwerda darda dıke nədərəngdy həvtija bəri çvata təmamja yzve artele.

Wəki brigada candıne bı səri xəbata xyə baş, zı həsabe ortə zedənr məsule hıltına. Jane brigada həjwanət bı səri xəbata xyə baş, ısa dıke, wəki şır dajı a cələka daha zedə dıbə, ısa zi kəkburıa həjwanət, dəware xılıki (golık) be tələfbun baş tenə xyəjkırın, wı caxı sədırtja artele bı sər rozhəqe yzve ısa həlal u dərbdar, zedə dıke 10 sələf zı təmamja rozhəqe wı, ja dərbdare brigades.

baş bь 15 sələfə, ja sədre ferme u sərkarə brigade hətəni 20 sələfi.

Wəki brigada cole, ja cəndən—cənine bь səri xəbata xyə nə baş, məsule zь həsabe orte kemtər həltinə, ya zi brigada həjwanət, bəsa xəbəre şire cələka ze həsabe orte kemtərə, dəware goştı zarə, həjwanəte maj n paknahatlıə xyəlkərne, tələfbun həbijə, we caxe, sədrtja artele karə hətəni dəh sələfə zь rozhaqe wana şunda bьgrə.

Məfa hasiləta artele lь sər yzve artele bəla dьvə, te parə vəkərne wəkə roze xəbate wan.

16. İzn həjə, wəki nava saleda bь dəjni pərə-avans zь yzve artelera benə bərdane, nə zedə zь 50 sələfə qazança wiə sale.

Wəxtə dəst pe kьrna kytana nane həb, sədrtja artele yzve artelera bь zьmhere xarьre avans bər dьdə zь 10 həjə 15 sələf, zь fonda artele başqəji, ja ky hatijə başqə kьrne bona lazьmatja yzve artele.

Əw artele bь cəndəna heşnaje kulturi mьzulьn, lь wədərə səlmijane pərəti ky zь xəbata artele bərəvi sər həv bijə. əw səlmijan lь sər yzve artele parə vədьvə, əw nasəkənlьn lь hivja təsmil kьrna pəmby, ja kьrkьrk, şolьk tьtune, sьlqa, cəle u kulture majin. jekь təsmili hykymat dьvьn, həma bь wera təvaji nə kem həvte çarəke bona dərdaјine təsmilbuјi qədərə 60 sələfə səlmijane artele te parə vəkərne.

17. Təmamja yzve artele borçdarьn, wəki bərk xyəjlkьr həbuna xyə kolxoze u wan maşine hykymate, jekь dьxəvьtyn lь kəwşəne wan, borçdarьn saqləm u həlal bьxəvьtyn, bьqədirьn təmamja xyəstьne artele, qrare sədrtijə u cьv-ta təvaji, qəwin xyəjlkьn tərbə tərəte hyndyr, rast bьqədirьn wan xьzməta, jekь sədrti u sərkarə brigada dьsperьn wan bь dissiplina xəbateə qəwin.

Bona təwakəli u be dьləş lь həbuna təvaje nherandьne, beјi məna mьqimi wəxtəda dərə-kəvə sər xəbate, jane xəbata kьri beker bə, be şьbtandьne qanuna tərbət

u xəbata ərtele, sədrti yzve ysa nəhəq, dədə bər çavdarlıje lə sər himə qanuna hyndyrda, bəsa xəbəre, əw xəbata ky kərije, le bekerə, çar dən pe dədə kərən, be roz-həqe we xəbata dytaq. Bərc dədə sər, əşarət dəkən nav çəvata təvajida, besijanət dəkən, dədən sər təxtə rəş, te çərm kərənə zə roz-həqe wi həta penç roze xəbate, zə sər we xəbate te gyhastən sər xəbatəkə nəmz, jan bə wədəji zə xəbate dur dəkən.

Zə van məçala şunda wəkl yzve artele xyə rast nə-kə, disa əw əvixan u lodrə, we cəxe sədrti gəlje wi yz-ve nəsərrast-datinə çvata təvajije bona zə artele dərxiş-tinə

Dərxiştən dədə bə qanuna artela malhəbuna gyndi-tije sər qırara nəqytka qanunəmə 8—a.

18. Hər dızin u xrabkərənəkə zə həbuna mala tə-vaje kolxoze, je artele, mışkəne maşin traktora, bu ha-çət, bu həjwanət. bu xrabkərən, dızina maşina, hər nə-jişə, əw mərlje bə xələləti lə cəpe mala çyməətlje təvaji dənherə, je ysa tenə nas kərən, cəwa dızməne mışənət, tenə həsab kərənə u naskərənə cəwa koməkdare dızmə-ne sənfe.

Əw mərlje ky wa bə nəhəqi dşəhətinən qanuna himə mala kolxoze, sədrti artele je ysa dədə sude u bə zagu-na hykymata pala u gyndija lapə bərk, gynə lə wan te bərine.

VIII

Sərkaçi kərənə şəxyle artele.

19. Sərweriye lə şəxyle artele dəkə çvata yzve artele təvaji, le zə çvata təvaji həta çvata lə pəj hatənə dən, sərweriye lə şəxyle artele dəkə sədrti artele.

20. Organa artele lapə bə bənd çvata təmamja arteleə. Çvata təvaji.

a) Te bəzartinə sədre artele, sərweri u komisja le nherandəna şxyl.

Soz tynə, wəki navniša komisia le nherandəne te həq kərne tərəf nəhkoma şewre şəxylkarijeda.

b) Dəqəwəmə qəbulkərna yzve təzə u dərxiştəna yzve artele, tərəf arteleda.

c) Həq dəkə plana sale, ja dərdaşine, həsabe səlmijəne ky te hyndyr u ysa zi jek zə hyndyr dərdeyə.

Plana sekərna ayaşa, norme dərdaşine u qilməte xəbata rozhəqe bə rozhəqije.

e) Həq dəkə qrare bə məkəne maşin traktorara gredaji.

ç) Həq dəkə həsəbdarja sədrtijə təmamja sale, bə fəkərdajina komisia le nherandəne borçdar, ysa zi dərheq kampanije malhəbuna gynditije.

d) Te həq kərn şapə fonda çurə—çurə, ysa zi şapə hasylət u pəre rozhəqe, jek bəna hər xəbata hər roz həqiqatja yzve artele jə.

e) Həq dəkə qanuna tərbəte arteleə hyndyr.

Əvə nəqytke qanune bə təmamja xəbə, jek qrar bunə tərəf sədrtijə arteleda, bej həq kərna çvata arteleə təmamli nkarən bənə qədandəne, gərək çvata təmamli van nəqytka həq kə.

Wəxtə kə nıve yzve artele lə çvata təvajida həzərən, çvata həmuja te həsəv kərne qanuni u dəkarə həmu pərsə zələl kə, xən zə pərsə bəzartəna sədrtijə u sədre artele, ysa zi xən zə pərsə dərxiştəna yzvəke zə artele, u zə pərsə şəqas buna fonde çurə — çurə, le səbə kəvş kərna wan pərsə lazımə çvate həmuja qə na zə separe yzve artele dy pare we həzər bən çvateda.

Çvate təvajl qrare xə dərdeyə bə dəng dajina gələka bə dəngdajina vəkəriya.

21. Bəna pəşdəbərna şəxyle artele çvata təmamja yzve artele wəde dy şallıva sədrtil dəbzərə zə 5—9 nəfər, bə angori məznaja artele.

Sədr-tja artele organa şxylkar-tje artele-je u peş-jā çvate təmam-ja yzve artele çavdarə bona xəvata artele, ysa zi çavdarə peşber-i hykymate bona qədandəna borçdartja hykymate.

22. Bona sərkərja hər roz-je, xəvata brigadire artele, ysa zi bona nherandən u qədandəna qrare hər roz-je ja sədr-tja artele, çvata təmam-ja yzve artele sədr dərbzərə bona artele, jekə bə weratəvajidbə sədr-sədr-tja artele.

Sədr borçdarə çvata sədr-tje gazi kə nə kem mənə dy çara bona le nherandəna şxyle roze u bona qrar dər-xəstəna səba wən şxyla.

Bona komək-dajina sədr zə yzve sədr-tje komək-dare sədr te bəzartəne, bə peşdanina sədr.

Komək-dare sədr gərək wəxtə həmu xəvatkərbəna xə bə nişandajina sədrə artele bəxəbətə.

23. Sərkəre u brigadire ferma xyəj-kərbəna həjwanət tənə kəvş kərbəne zə ali-je sədr-tja artele nə kem bə wəde dy saliva.

24. Bona həsabdartje u bona həsabdərbəna həbune, sədr-ti zə yzve artele həsabdər dərbzərə jan tək-lif dəkə, həsabdər həsaba xyəj dəkə bə form u qanune kəvş bujiva u bə çarəkeva bən bxtijarja sadre artele u sədr-tja artele je.

Tuçara bxtijara həsabdər tənə bə səri xyə məçale artele bəxəvətine, avansa bəde u xərc kə zə fonda həş-lətə. Bxtijare hanana dərbhizən tənə sədr-tja artele u sədrə artelera. Qaqəzed isbatl je xərc məsrəf kərbəne tənə qol kərbəne, xən zə həsabdər, zə ali-je sədrə artele jan komək-dare wə.

25. Komisla le nherandəne le dərbərə u sərbət dəkə təmam-ja xəvata sədr-tja artele ja həbune u finanse, dne-rə u sərbət dəkə cəqas pərə u cəqas həşlət hatənə stəp-dəne, gəlo əw gəşk bə qrar—qanun hatənə nəvisandəne nəv artele, gəlo xərc—məsrəf bə qanuni hatənə kərbəne

jāne na, gēlo bь gyhdajinēkē baš hēbuna artele hatljē
хуэjикьрне, gēlo зь mēčale hēbuna artele dьziti nēkьр-
nē, derьs nēkьрнē u jed mājīn, gēlo artel borčdarja хуэ
bēr hьkьmate cēwa dьqēdinē, dējne хуэ cēwa dьdē u зь
dējndare artele dējne хуэ cēwa bērēv dьkē?

Бь wera tēvajī komisia le nherandьne jēko — jēko hē-
save artele u yzve waqa le dnerē u sьbut dьkē, ējan dь-
kē hēsave kem, rast nēnъvisandьna u hēsab nēkьрна
roze хэvate, ysa zi hēr qēwъmandьna, ky wēxteda hēsav
nēkьрнē u qēwъmandьne bašqē, jēkь kara artele u yz-
ve artele danē lēqandьne.

Komisīa le nherandьne, le dьnerē u sьbut dьkē хэ-
vata artele sale 4 čar. Komisīa le nherandьne fьkьra хуэ
pašьp dьbezē dērhēqa hēsabdartja sale sēdrtja artele, ja-
ky te danine nāv čvata tēvajida, jaky čvate hēmija dь-
bьhizē зь hēsabdartja sēdrtja artele šunda. Gli — gotne
Komisīa le nherandьne зь aliје čvate tēmamja artele te
mēhkēm kьрне.

Komisīa le nherandьne bona хэvata хуэ, bēr čьvata
tēmamja artele hēsabdarē.

NAVNIŞE MÛQALA.

	Bu
1. Məxəmə u pərs	5
2. Dərheq xəlije	6
3. Dərheq məçale dərdaşine	7
4. Artel u kərgəna sədərta we	9
5. Dərheq yzəvtije	11
6. Məçale artele	13
7. Təşkildarja xəbate, həqdajin u tərbot	15
8. Sərkari kərgəna şəşyle artele	19

Պժմ. 10 կ.

Դյուղատնտեսական արտելի որինակելի կանոնադրութիւն
(քրդերն լեզով)
Դյուղաւա, Յերևան, 1935

Примерный устав сельскохозяйственной артели
(на кудском языке)
Сельхозгиз, Эривань, 1935